

A FOOL
&
HIS FAMILY.

దు.ర్యోగచరిత్రము

విష్ణుభట్లసుబ్రహ్మణ్యశర్మ రచించినది.

పల్నాడు.

మరియు నాణిముద్రాక్షరశాల ముందు

ముద్రించి ప్రకటించడమైనది.

1906 సం॥

Price 4 As.

Copyright Registered.

శ్రీ రత్న.

మత్తార్థచరిత్రము.

ప్రొద్దుడునకుండునెప్పువచ్చె.

శ్రీమత్తార్థచరిత్రమునకుండునెప్పువచ్చె.

వ. భా. ప.

మొదలువాణిముద్రాక్షరములు.

ముద్రాక్షరమునకుండునెప్పువచ్చె.

శ్రీ

సప్తకోటిశ్వుర స్వామి సేవః.

దుర్తార్థచరిత్రము.

మానితధవళాంగా!

వామోన్నతవృషతురంగవనధనిమంగా!

ధీమన్తనౌబభృంగా!

కామాంగవిభంగమల్లికార్జునలింగా॥

1

ప॥ అవధరింపుము సకలదుర్గుణ ధుక్కుండగు సాతానిచెవిటిబస
వయ్య చార్యవక్త్రుసకు హీనవిశ్వస్తాభుజంగుండగు జంగమ
మూగపెరుమాళ్ళలింగమిట్లనియె॥

2

సీ॥ భుగభుగధ్వనియుతభూరివైశ్వానర,
జ్వాలాంతగతకుణపవ్రజంబు!

బహుతరజ్జీర్ణశూర్పచ్ఛన్నదగ్ధాసి,
సహితదుర్గంధభస్మవ్రజంబు!

సర్ధదగ్ధవిదళితానేకవంశభి,

త్రచయసంవ్యాప్తసూత్రప్రజంబు

బల్యన్నభక్షణప్రచురలాలసకూఞ్చి,

తబహుళావృత్తగృధ్రవృజంబు॥

గీ॥ విపులఘోరవరవభయవిశ్రుతంబు

లాన్యభూతప్రభూతభీలాలితంబు

విమలగంగాతరంగమహితాని

లాభిహితపితృవనభూతలాంతమండు॥

3

ప॥ సత్యవచన సముద్భూత సమజ్ఞానాంధ్రుండగు హరిశ్చంద్రుం

డున్న సమయంబున సజ్జానవిలోకియగు నవివేకియైన ధరామ

రుండరుడెంచి సపర్యలనానందిత హృదయార విందుండయ్యె

నయ్యెడ సద్ధరణిపురందరుండు తనడెందంబునంగల కొంద

లంబునంగుండి కండినయనారవిందంబుల నశ్రుబిందుసందో

హంబులుచిందమందమందస్వరంబున నవ్వసుంధరాబృందార

కునితోడ నిట్లనియె॥

4

క॥ దారుణివిభవముబంధుల

దారసుబుత్తునెడఁబాసితప్పని ముప్పల్

ఘోర శ్మశానముననే

హరముగనునన్నుఁబోలు వాఁడుంగలఁడే॥

5

క॥ విభవాన్వితమద్యంశ

ప్రభువులలోలెక్కొక్కప్రభువైననుశో

కభరయుతుండు "సభూతో"

నభవిష్యతిమత్సమోస్తు" నాజనువిపా||

6

ప|| అనిననవివేకి యిట్లులనియె||

7

చ|| ఒకతరిచండుడై సరవియొక్క తరిణ్ణరకాంతిఁ బాయడై
యొకతరి వెల్లుచున్న శశియొక్క తరిణ్ణ గృతనవ్వింపడై|
ప్రకటితశౌర్యసంపదలు పాయుచువచ్చుచునుండుగానని|
వికవెలిసెందక్కయ్య గననెంతటివారలుగవ్వు మొందలే|

8

గీ|| కాంతలనుబాసి పదవులఁగరమురొసి|
విపినములడాసిపొందుచు నెపుడుగాసి|
హరిహరబ్రహ్మలుంగూడ సహరహంబు|
మనుటపూర్వకాలమునందు విసమెకనమె||

9

క|| అనవినియినకులచంద్రుడు|
మనమునఁగడువితనెంది మన్ననబల్కెన్|
వినుపింపుమయ్యయీకథ|
గనవారలకవ్వుములకుఁకారణమెదో||

10

క|| నావినిభూసురపక్ష్యుడు|
భావంబుననుల్బియిట్లుపలుకఁదొడంగెన్|
శీవీంద్రుర్ధ్వార్థుని|
భూవిభునిప్రభుత్వమందుఁబుట్టెఁజెట్టల్||

11

ప|| అనిననమ్మహీధవుండెట్లనియె, దుర్భాగండనుతేడెవండు, వానిరా
జ్యంబెట్టిది, పత్తనంబేది యతనిరాజ్యంబుపలనమువ్వరవేల్పు

ల కెటులవెతలుపుటై నవి స్తరంబుగ జెప్పవేయనినన్ముహీను
కుండిట్లశిచెప్పదొడంగె|| 12

శా|| శ్రీమద్వాయసఘూకఘూర్ణితవిషచ్చీపూర్ణగేహంబును|
ద్దామత్తి, తిచతుష్టదష్టదశశాద్దప్రక్రియాత్యంతదుః|
ఖామంగళ్యవికీర్ణధిన్యమును నానామేయవన్యామయా|
స్థేమస్వాంతమరంతతాపస్యగణాశ్రేష్ఠంబసౌఖ్యాఖ్యచే||

ఆ|| ఒక్కకొటికయెలయు నెగిమెటుంగుడుబుక్కు
ములడ్డిచీకువాలు మొనయవెలుగు
నొజజీలికన్ను తేజుసనబుబరం
బగుచువీటి పజలుమిగులబొగడ|| 14

క|| మెగుగుడులుజీలులూఖులు|
సరీస్రపములురగవరులుజలువగుతాల్వా
గురికలుంగడుముస్తలమే
పరులున్లలవా పురమున బహుసంఖ్యలుగన్ 15

గీ|| మొండిగోడలు చవుడులుసండుదొడ్లు
పాడుబొందలు మిట్టలుపల్లములును
గలతెరపులును బందులుకలఁచునట్టి
గుంటతేవంకనుండును గోట్లకొలది|| 16

గీ|| ఇట్టిపురమునఁ గుజనులయినట్టిపెద్ద
వారువాసంబుగానుండివాంఛతోడ
మిన్నుమన్నునుదెలియక మెలఁగుచుండు|
పేడకుప్పలోపురువులవిధముగాంగ|| 17

గీ॥ ఏడుకట్టనవాడుల కెచ్చులయిన
నొటిబాజాలకెంతేని లోటునున్న
చావుగూడులు కుడిచిజన్మి గట్ట
మూకాకాకులతోఁ గూడవీకబలిసె॥

18

చ॥ శివశతీదాటెనచోకతెధానిగొడ్డువిధానజచ్చెఁగా
తననుతుభ్రష్టుడఁ చోకతెధర్మపురంబున విందుపెట్టుకె
తఁపితయేగెనాచోకతెల్లవఁగనివీధిబోట్టుపయికిఁదా
మనయముబట్టిపడ్డనలె నార్చెదరాపురిగీముగీమునన్॥ 19

చ॥ చెయ్యపుదల్చిశోణ మగుచేలము పాదము నంటివేలకుం
తలగణమింతపెంబాదవిధంబునగ్రాలనజప్రమశ్రుధా
రలునయనంబుల నె్వడలిచాలనసింఁచుఁగవీండుతోడన్
క్కలుములగొంతి యక్కకలకాలమునాపురిగీముగీమునన్॥

సీ॥ అచటిబాపలకొక్క యక్కరముహుళిక్కి,

బొట్టనేమూలను బొడిచిగనిన|

సచారాచకొలంబు లట్టెయ్యరుకుచుండు,

చీమిచిటుకుమన్న శెందిభీతి|

నచటిమూడనకులం బఱచేలిలోనవై,

కుంఠంబుజూపించి కొంఁగ్రసాము|

నచటిబలిజెరుధ రామకులధనంబు,

బొడిబెల్లమువలె బొక్కుచుండ|

గీ॥ అచటివారకాంతలుకోతులందమంత|

మించినాట్యంబు నేయుచు మెలఁగుచుండు|

అచటఁబుట్టినబంగారమరయమన్ను!

నచటఁబుట్టినయ్యకై నసరయుఁజెదల॥

21

గీ॥ పారవై చినవిస్తరివజ్జచేరి!

కుక్కులొండొండు పోట్లాడుకొనెనుమాడ్కి!

నాపురపుఁబాసలెల్లకుకోసమునను!

బ్రతివిషయమునఁ బోట్లాడిపరిగుచుండు॥

22

గీ॥ కోర్కినెక్కడొక్కఁడు కొట్టుకొనుచునమ్మ!

యాలిబూతులలెస్సఁగాఁబ్రేలికొనుచు!

ముప్పియ్యధంబు నెనరింతు భూదివిజులు!

బడుగులై ననువారలుపిడుగుతొం॥

23

॥ అ॥ దళముశివునిమీదతలఁపునానలమీద!

నుంచికొంగజపము నెనరనలిపి!

వెలియటండుయతుల వలెనబీదలనవ్త!

కట్లవిధపలచటయ్యేవిబుధులు॥

24.

క॥ బుడిచెంబులు చేతంగొని!

మడిసంచులమూపునవిడిచానికలనుబోల్!

పొడికాయల కొండినివిడి!

బుడబుడసంభావనలకుఁబోమరుపారుల్ ॥

25

తే॥ కాళ్ళనెత్తెత్తివేయుచు గంతులిడుచు!

నింగిచుక్కలనెన్నంగ నేర్పలమ!

టంచుదొంగ సాక్ష్యములాడి సంచరింతు!

ధరణిగోముఖవ్యాఘ్నులద్వైతులచట॥

26

అ॥ మోముపట్టుఁబట్టనామాలుకడుఁబెట్టి

జుట్టుసాగదీసి చిట్టుముడిని

జుట్టియంచుబట్ట కట్టుదుర్ వైష్ణవుల్

పొట్టనక్కరంబు పుట్టుకుండ॥

27

ఉ॥ పేరురహందువేల తెగపేసెమలింగముగట్టిపెద్దఖి

రూరపునందియుగరముజుట్టనవేలికిఁబెట్టివెట్టియా

చారముబట్టిస్తాడులను సావడువేళలనెట్టిపొట్టనిం

డారఁగనుల్లిగడ్డలను హాయిగతిందురుశయిపులప్పరిన్॥

28

తే॥ మొగమునందునమేలెల్లముద్రలుంచి

యిలనుగాయత్రిఁజెప్పంగనెచటావిన్న

దానివలెనున్నదనియందుర్ దైవులచట

వసుధబేకులసాకులవారువారు॥

29

తే॥ అస్థితమాడుటే తాక్యమటంచునెంచి

పొట్టనేవంకనుబొడిచి పొడిచిగనిన

నక్కరములేకనేయుందు రచటితాకు

లక్షరాలవిధవలయ్యలక్షలేల॥

30

సీ॥ అందుందుదిరుగాడునడవిపిల్లులజూచి,

గొండెలఁబడుశ్వానబృందములను

• నచ్చటఁగలయూరఁ బిచ్చకలఁగనియిల్,

చొచ్చెడుశ్వేససముచ్చయముల

నవ్వెటఁగలపేడ బుగ్గివ్వలఁగనిగూళ్లు,

• జివ్వనఁబడుకాలి చివ్వగముల

నక్కడకలలోన బక్కవారలఁగాంచి,

త్రొక్కుడుల్ పడునట్టిమొక్కలును!

గీ॥ నిహవరంబులుగా నెంచియెవ్వరేమి!

సుద్దుచెప్పిననువినక మొద్దులుగతి!

శిలలచంధానఁడితిప్పలనులేక!

కాలమునుబుత్తురచటిన్మౌలవరులు॥

31

తే॥ కోరమీసముల్దున్వచ్చుకుక్కజాతి!

నూరఁబందులపై కెఁగఁబారనిప్ప!

బంచుఁబురికొల్పదురచటియవనిపతులు!

మూలనున్నముసలిదానిమోదిసట్లు॥

32

చ॥ మిరియములున్న జేయనినమెంతులుగావలెనేయటంచు గొం

దభుఁగడుమంచియైనతరుద్రవ్యములందునఁజెత్తనించిఫ!

స్మరకమటంచుఁగొందరువిశుద్ధపువస్తువుదెమ్మటన్నమం!

దిరమునకేగియదైకొనితెత్తుకొందరువైశ్యులస్వర్ణి॥

33

చ॥ హలమనుపేరెంగరు బుధావళిపల్కిన భూషణంబులక!

గలనయినందలంపరరకానికేనెన్నియొమాలకూడులన్!

జెలఁగిభుజించువారలకుజేతులనెగ్గుచుఁజెడ్డనేతులన్!

సలువఁగడంగుచుండ్రచటినానివజాతివిజాతిజాతమై॥

34

గీ॥ రామరామాయటంచు విరామమేమి!

లేకదశావిధావస్థల లీలబడలి!

యరయసూర్యశ్చ కగ్నిశ్చయనుచుఁదప్ప!

జెప్పుదురుమతిలేమిసచ్చిష్యులచట॥

35

అ॥ ఒకనిచూడకుండసుకనినాహ్వానించి,
యొకనిసరసకేగుచుండియొకని!
తోడనుగుగుసలనాడి వేరొక్కని!
కలిసికొందుధనముగణికలచట॥

36

గీ॥ గురుప్రేమఘృతైఃసంగనిగొప్పకవులు!
అటుమూడుకల్మషలేనియట్టితాత్పర్య!
లెట్టురామశక్తియురానిపుట్టుశాస్త్రంబి!
లులచురటనేతిబీర్వకామోపముగను॥

37

వె॥ తానిహలనాడు దాచిసయాజ్యంబు!
హస్తయతిఃవియ్యమన్నముష్ప!
కారమేదిలేనికూరకేసక్షత్ర!
మండ్రువంటలమృలకలచట॥

38

సీ॥ రంకులాడేనియు సుంకంబుచెల్లింపఁ,
గొనిపిడిగంటలఁ గొట్టువాకు!
వేదాంతులమటంచు విధనలకుమునుంగు,
వేసియురోజముల్ వెతకువాడు!
ఇలనుస్వహస్తపా కులమంచుపిండివం,
టలపట్లనియమంబుతోలఁగువారు!
చమపురాకున్ననుశాస్త్ర్యభిదాముల్,
మాత్రంబువిడువకమనెడువారు!

గీ॥ మ్రోలనున్నపొగడికయుమ్రోముద్రిప్పఁ
గాంచియే మొకల్పించినిందించువారు!

నోటితోడమాట్లాడుచు నెసలతోడ!

వెక్కిరించువారెన్న నవ్వీటిజనులు!

39

సీ. దారమీదనుదప్పిదముమోపివిడనాడి,

వలపుసానులయిండ్ల మెలగువారు!

కాశికేగదమంచుగానులనాజించి,

రోపడంతులకిచ్చి మోక్కువారు!

సాగనుగానలరాదునుదతిపోవుచునుండ,

తెప్పవేయకచూచుగొప్పవారు!

అలిచెప్పినకొండెమాలించికోపాన,

మాతృదేవినిగొట్టిమనెడువారు!

పూర్వులాజించిపెట్టినభూములన్ని!

వ్యాజ్యములకునమర్పించివరలువారు!

కలకతోటానకోటులుకలివురుషుని!

యంశలనుగొనివచ్చిరోయనగనచట॥

40

సీ. కల్లుద్రావిననాడుకంపుగొట్టునటంచు,

సుల్లిచాయలఁదినచుండువారు!

పరధనంబెత్తుటపాడిగాదనిపెంకు,

టిండ్లకునివ్వనంటించువారు!

అన్యులమది నెవ్వనాడినకీడని,

తొడరికుత్తుకలనుద్రుంచువారు!

జారత్వమెన్నడునల్పరాదనివావి,

తప్పికాంతలబల్కిదవులువారు!

గీ. లేనిపోనిప్రలాపముల్ మానవలయు!

సంచుఁగడుకూటసాక్ష్యంబులాడువారు!

నిందఱిని నెక్కి చెప్పంగ నందునుండు!

పండితంమన్యులకెగాక పరులకగునె॥

41

ఉ॥ కూర్మిలులబ్ధవర్ణ గణఘోరులు దుర్గమకాసనాద్రిపం!

చారులకల్పమౌత్సవిచారులు సత్కులపాలికాళిసం!

హరులు హేయదుష్పథవిహరులు బాలిశమత్తకాముకా!

ధారులు గోహిణీట్టరవిదారులు చోరులు పౌరులారము॥

42

ఉ॥ అందరు ధూర్తవర్తనులె యందరు మఃఖనిమగ్నచిత్తులే!

యందరు సౌఖ్యనాశనులె యందరు దుస్త్రీదవిణాభిలాషులే!

యందగ ప్రాణిహింసకులె యందరు దుష్టగణోపకారులే!

యందలు బారచోరులె మఱందరు పౌరులు కాలఁబేరులే॥

43

ఉ॥ మేముధనాగ్రగణ్యులము మేము సదస్యజాతసంచితో!

ద్వీచుయశఃప్రపూర్ణులము మేము గజద్విడహీనశౌర్యుల!

క్షీమహితోత్తమాంశులము మేము సమస్తకళావిచక్షణో!

ద్వాములమందుంట్లులెక దాదురహంక్రియమెందినక్తులట॥

44

చ. గురువులపాదరక్షలను గూలఁగఁగొట్టని వాఁడు నావురిం!

బలకుఁగ్రీడుచేసెడఁస్వభావముమానిన వాఁడు నెట్లుస్సో!

దరభరణంబుదక్కపెరదారినిఁజూపని వాఁడు కోటికొ!

• క్కరుఁడునుగానరాఁడుకలకాలమదేపనిగాఁగఁగించినన్॥

45

ఉ. క్రూరులు జారులుండలవఘోరులు చోరులు పారలైసనె!

వ్యారికి నెక్కుయక్కరపు వాసనలేదొక వేళనుండినె॥

భారముఁజూయుగాడిదలభంగిజరింపుచుదామమాదముల్ |
 తీసునఁబారవంబడరఁదెంపునయుద్ధమొనర్తురొండొరుల్ || 45

సీ॥ వ్యాజ్యమోడినవాఁడువనటగుండఁగవబ్బ,
 మనిమోలఁజక్కెరదినెడువారు |

కుట్టవచ్చినవాఁడుగోలపెట్టుచునుండ,
 చివ్వుసవకవకనవ్వువారు |

గీముగాలినవాఁడుభేరముండుచునుండ,
 పొంచిసాత్తులనంగ్రహించువారు |

పనియున్నలేళ్బాబనివేడియావెన్న,
 విధవాయటంచునుబిలుచువారు |

గీ॥ అందివచ్చినసిగయునుసందకున్న |

గొంకులేకకాళ్ళుబట్టుకొనెడువారు |

కరముపలుగాకిముండలనరనచేరి |

స్వాతిశయమునేచ్చెవారచటిజనులు || 47

సీ॥ కొడుకుపెట్లించిజేసికొనుచుఁబూజింపము,
 పీఠముకుసువెలివేసినాడ |

వేలకేగుచునుండపీఠిగోనెరురైస,
 తింబులశాయినిఁదన్నినాడ |

నాకోర్కిదీర్చునికాకచేబోగము,
 కమలాక్షిగేహంబుఁగాల్చినాడ |

నేమోయియనిపిల్వకోమటిలక్ష్మయి,
 నీడ్చిచెలసువాయించినాడ ||

గీ॥ మొన్నతొండొలకుంజనిముసలిసోమి!

దమ్మవారలజెక్కండ్రదాకినాడ!

ననుచుబ్రతిబాడబుడబుధువుడర్యకులుడు!

పాదజుడుపుల్కనుడుపెగ్గెపల్కచుండ్రు॥

48

నీ॥ ఫీజుతేదినుమాటవెల్లియొక్కటిగాని,

స్తీడర్లువారికిజోడుగారు!

జీతంబులేదనుజన్మిమాటయెగాని,

జడ్డీలువారికిసములుగారు!

అఁకారమొక్కటియబ్బదుగానిమే,

జస్త్రీట్లువారికిసాటిగారు!

రాజ్యమేచందానపూజ్యమొక్కటిగాని,

భూపతుల్ వారికిబురుడుగారు!

గీ॥ కాళయుక్తిగవాదముల్ గడగునపుడు!

పరులకెంతేనితీర్పులుపలుకునపుడు!

సుందరులమీదతమశక్తిజూపునపుడు!

సొంతతిన్నెపైతీవిఁగూర్చుండునపుడు॥

49

నీ॥ పతియింటిలోపలపాదంబుపెట్టంగ

గాంచితిట్లకుపక్రమించువారు!

కలనకు హేతువై గవ్వలై ననుగాని,

పొల్లుపల్కులప్రొద్దుపుచ్చువారు!

పేరులదిగనాడిపిల్లివైయెలుకపై,

బెట్టియచ్యులఁజావతిట్లువారు!

నగలు లేవనునట్టిమగనిపైకిసుకచే,

కూర్చిబిడ్డలబట్టిగొట్టువారు।

గీ॥ ఒకరిమాటలనుకరితో నెనరచెప్పి।

వీరివారికిజగడాలు పెట్టువారు।

వక్షలమర్యాదతలఁపక బావియొద్ద।

తమప్రతాపమాడెడువారుతరుణులచట॥

50

గీ॥ వరుసచెంబుతప్పెలలనుబగులవేసి।

బిచ్చగాండ్రనుపదిటిట్టిబిడ్డలఁగడు।

గొట్టిననటిచటిస్త్రీలకుఁగోపమార।

దావగింజంతయేనియునధిపవించె॥

51

చ॥ వరలెడువాడుగామమునవన్నెకునెక్కగలాడుతల్పగన్।

బరవమువాడుచావఁగనువ్యాళముకైవడివానికాంతయి।

ద్ధరమనుబెక్కువర్షములుతాపతిజీవముఁగొంచునిట్టులం।

గరమువిభూతినుండెననగడ్పులుకంచెలబాటవైచుచు॥

క॥ అపత్రనంబునందగు।

పాపంబులవాయఁజిత్రుబదులుగఁజితుం।

బాపంబువిచారింపఁగ।

శ్రీపతిపంచయముసమ్యక్స్పెషలధికారిన్॥

53

ప॥ అప్పురంబున స్వర్ణలవణచ్చత్ర వస్త్రవస్త్రకరుదాక్షపాద

రక్షాద్యుల వస్తుస్తోమస్తోత్ర క్రియాచాతుర్యాసాదితాం

హోనసమాజ్ఞానోనామేయానంతాశాంతాకాంతాత్యం

తవర్తనీయధ్వంత పరీభావితకజ్జలఖంజన్ కాళిందీకృష్ణసా

రతమాలహాలా హాలకాలమార్జాల బలాహకద్రోణ కాక
 ప్రకర ప్రకాశుండును, ఆచ్ఛోదన విహారసమయాభీల కర
 వాలవిదార్యమాణ బస్తోరభ్రనైచికీ శశకీ శశశాదనసారంగ
 వృషభమకస్మగలబిడాల విట్చుకేట్చుర క్రకరప్రకరవ పుర్జని
 తలోహితబిందుసందోహ సంపాన మత్తకాక గృధ్రకోలాహ
 లబధరీకృత దిబ్బండ లుండును, ప్రేవ్యతర్జన గర్జన భర్జన
 ముజ్జితా సంహతురధావన్నిఖిలాశా నమాగత వనీవకన
 మూహుండును, ఆసేతుహిమాపల మధ్యాఖండ భూమండ
 లస్థదివ్యభవ్య పుణ్యక్షేత్ర యాత్రాయాత సద్భాడబక్షేదా
 రకాదంబినీ జంఝూనిలుండును, హితామాత్య పురోహిత
 దర్శకసేవక భారికన్తైష్ఠి కాంతర్వంశికశుక మనోరథవృద్ధి
 కరణపూరణీ ధరణీరుహుండును, పిశునదుర్జన ఘాతుకవంచ
 కక్షాంతియధాజాత మితంపచమలి మల్లచరక్షణదీక్షాబద్ధకం
 కణుండును, విప్రకృతనుచరిత్రా నికర మనోవ్యధమాత్ర
 దైనందిన క్షీణాయుర్ధన సంపద్విశేష చలిత స్వాంతండును,
 త్సుద్రవనితాక్షీణ వికటకటాక్షవీక్షణ శనిజత శరీరమహిధ
 రుండును, తిరస్కారకుపితనకలనుక వినిక రభీషణపరుషభాషావి
 శేషశప్తుండును సీచానర్థో నృత్తప్రలాపకలాప నిష్ఫలీకృతన
 ర్వకాలనర్వావస్థుండును నగుదుర్తార్గుండును తేడుదుర్గణంబుల
 న్నియుమూర్తిభవించెనొయనవెలయునతండు॥ 54

సీ. ఆఖిలదుర్గుణములకందివేసినచేయి,

యంహములకువజాలమైనదుంప!

పరుల రుచికించువనికి పెట్టినవేరు,
 దొంగతనమునకుదొల్లివేల్పు!
 పెంకుటిండ్లకునగ్గివేర్చడమునమేటి,
 బండబూతులను బ్రేర్పడినపెద్ద!
 విబుధులపాలిటవెలసినరాకాసి,
 పెండిండ్లుచడగొట్టువీడవిధవ!

గీ. పుట్టనట్టిబిడ్డకుచేరుపెట్టెవాడు!
 తిన్నయింటికివాసాలనెన్నువాడు!
 జుట్టుదట్లకుముడిపెట్టజూచువాడు!
 కాడెదుర్కొనాముడుత్కృతలమున॥ 55

ఉ॥ జారులలోపలన్ఘనుడనత్యపువాదులలోనపెద్దవల్!
 చోరులకెల్లమేటివటుజూదరగాండ్రకునెల్లసద్గురు!
 డారయహంతకావళికినాద్యుడుదుష్టులులోనరాజుడు!
 మ్రూకులలోనచేరుగలకూశయతండుదలంపవల్పుడే॥ 56

ఉ॥ మెండుగపారులంగెడవిమేదినిసత్యముచూపుమాపిపె!
 నెండలడాగిపాంథులనుగొట్టిగృహంబులనెల్లనగ్గికిం!
 బండుపునేసిరుష్టులసెబాసనిమెచ్చిఘనంపుచూడ్కులన్!
 మిండలరండలననియువేరువహించెనతండునీచుండే॥ 57

ఉ॥ గొట్టునుదల్లిదండ్రులను గొంకకయిచ్చునెకింతయేనియుం!
 బెట్టునుబీదనాదలను బ్రేముడివీడుచుముప్పుతిప్పలం!
 దిట్టునుదండిపండితుల దిక్కుమొగంబయిపెద్దపెట్టుగా!
 మొట్టునునేవకాజనము మోదముదక్కుచుభేదమొందంగన్!

ఉ॥ ఎప్పుడు జీవహింసలకు నేగును దారుణాపాపకర్తుడై
ముప్పుఘటించజేయు జనుమూలలదాగిన వారి నేనియుం
దప్పులు లేకపోయినను దప్పులు మోపుచు బుద్ధికాంతలన్
గొప్పులు వట్టి యాడ్చుకడుకోపియతండు ధరాతలంబున॥ 59

గీ॥ చూడవచ్చిన చుట్టల నాడువారి
నింటనుంచి రేయిని నెడలెల్ల తడవి
చూచివున్నెప్పుడో సలఁదెంచి నురనునమ్ము
వాండ్రకిడుఁడంకలకు గొట్టి వాడుమివుల॥ 60

గీ॥ అన్న మోరామచంద్రాయటంచుదిరుగు
వారిచే బన్నులను గొంచు బైక మెల్ల
యిచ్చక ముఁజెప్పధనికునికిచ్చివేయు
కాకిగొట్టిగ్రద్దకువేయుకరణిధరణి॥ 61

గీ॥ తెలివిగలవారిల్లై నదిగువనుండ
నున్న తాసనమున కెక్కునొటలేక
మత్తనాగపంచాన్యముల మహినిదిరుగ
చెట్టుకొనకొమ్మలకుఁ గోతి చేరునట్లు॥ 62

క॥ పనిలేకపోయిననుదాఁ
బనికల్పించుకొనిపోవుఁ బ్రతిగృహమునకుం
గనమొక్కగుడులును జీలును
జనవేపని లేక పెక్కునదనంబులకు॥ 63

గీ॥ పుడమివారకాంతలుసొమ్ముపుచ్చుకొనుచు!
 నియ్యలేదనివానినినేడిపింప!
 వాఁడుసంసారసతులకుఁబై నయేని!
 నియ్యకనెయిచ్చితి నటంచునేడిపించు॥

64

సీ॥ తనుదాసుస్తుతియించుకొనుచుండునెవఁడన్న,
 జుట్టనప్రవేలేనితట్టుదగును!
 బీదసాదలఁగాంచిపీడించునెవఁడన్న,
 దృగ్యుగంబెవ్వనిదిక్కుగనును!
 పనితలకడకల్లలనుప్రబేలునెవఁడన్న,
 సలజింహ్వామెప్పునియాఖ్యనెత్తు!
 జూదానఁబేరుసంపాదించెనెవఁడన్న,
 వక్త్రాబ్జమెవ్వనివై పుమరలు!

గీ॥ నెల్లదుర్గుణంబులకుఁబుట్టిల్లెవండ!
 టన్నడెందమెవ్వనినేయెన్నఁబోవు!
 నట్టిదుర్గారామాఁడీయవనిలోన!
 నరుఁడుమాత్రుఁడేతలఁపవానరుఁడుగాని॥

65

సీ॥ పుట్టెడుకల్లునీపొట్టఁబెట్టితినంచు,
 బట్టనెత్తినెకతెమొట్టుచుండ!
 బట్టినెఁబట్టించంపఁగనెట్టిరోగంబు,
 పుట్టెనీకనియోర్తుతిట్టుచుండ!

గట్టబట్టలు లేనిపట్టుల నేముండు,

బట్టనంచొక్కతె నెట్టుచుండఁ

జట్ట నిప్పిచ్చటఁబుట్టఁబొదనియూర్పు,

గట్ట చేనుక లేమకొట్టుచుండఁ

గీ॥ వాఁడునిశవేళలనుదొంగవానిబోలెఁ

గడుషికారులు నేయుచుఁగాంతలలుకఁ

మొకముపైఁజల్లుపేడనీళ్ళకలరితనఁ

యట్టివారేరులేరంచుమట్టిపడును॥

66

సీ॥ మాయప్పు దెమ్మునీమచ్చమాయనటంచు,

నిరతంబుఁదిట్టనినీచుఁడొకఁడు॥

మాయునురుదవిలిమడిసిపోదువటంచు,

దు మైత్తిపోయనిధూర్తుఁడొకఁడు॥

భార్యకునాకెడబాపితినివిక,

మనుదువేయనట్టిమనుజుఁడొకఁడు॥

నీవుగాల్చిననుండునెగడలేదంతకు,

సరిలెమ్మనినయట్టిజనుడొకఁడు॥

గీ॥ లేడువానిఁజూచినవేళవీడునందు

జననకాలమెట్టిదొగానిగనఁగరాదు॥

ధరణిపతులైనమర్యాదఁదప్పినయెడఁ

గుడ్డిగవ్వకుఁగొర్రగాఁజూచిఁగెయందు॥

67

గీ॥ భువినినాక్షాంతోత్తంసుఁడెవఁడటంచు।
 నలువయదుగ వానినిఁజూపినాటనుండి
 తర్జనీకరశాఖపూతంబుగాక।
 పరగలేకున్న నది నేయుఁబాపమేమి॥

68

గీ॥ ఉగ్గుపాలతోనీగొనాలుదయమయ్యె।
 మొడ్డిదొడ్డిలోజల్లేళ్ళు మొలచుమాడ్కి।
 వ్రతేడినంబునవితగఁబ్రబలసాగె।
 బొమ్మజెముడులునానాటఁబొల్పుపగిది॥

69

క॥ ఇమ్మహిదుర్వారుగుణచ।
 యమ్మలఁగొనికొట్టితిట్టియడలు పరిచివన్।
 హుమ్మనితఁతలయెత్తును।
 బొమ్మజెముడులు తెగనరకబొల్పుకయున్నే॥

70

ఉ॥ ఎప్పుడువచ్చునొయిలకు నెప్పుడుగీములమంటపెట్టునొ।
 యెప్పుడుగొట్టునొచునలనెప్పుడువృద్ధులఁబట్టిచంపునొ।
 యెప్పుడుఁజెండునొశిశులనెప్పుడుగొడ్డలఁజాపమోదునొ
 యిప్పురినుండలేమనుచు నేడ్చెదరెంతయువానిబాధల॥ 71

గీ॥ శబరఁడిలకించువత్సులచయమువ్రాలె।
 బిల్లిఁబరికించునాఖులపిండుమాడ్కి।
 విషధరముఁజూచుమండూకవిసరమట్లు।
 కలవరించుదుర్వారనిఁగాంచుజనము॥

72

వ॥ ఇత్రైతంగునఁ బజలు వెలపు సొంద విఖలమర్దుణంబులు నిత
ని కైకాఁగోలు పుట్టెననియాశ్చర్య మొంద ధూమకేతువు
వైడమన చండబున రాజ్యంబుపూజ్యంబుగఁ బరిపాలింపు
చుండెనత్తరి సతనిసన్నిధానంబునకు గోభక్షకుని సమక్షంబు
నకు సరభక్షకుఁడువ్రాలె ముష్టిఘాతమాత్ర మరణిత నానా
వృషజాతుండును, దండప్రహార పీడిత విఖల పుణ్యక్షేత్ర
యాత్రాశ్రీలత ధరణీబృందార కబ్బంకుండును, నిజకో
ధానల హవిర్యాగఘటిత సజ్జనపాణినిసంకుండును, శశ్వద్దహ
నిత గృహరామనిచయుండును, స్వనూతృ కామవిచ్ఛేదకుండు
ను, తిష్ఠన్తూత్రుండును నగు మర్శ్యభయనువిప్రుండవదెంచి॥

మ॥ కనియొకలోహిత కేత్రు మష్కృతమనఃకంజాతపన్తిత్రుగఁ
ర్ధసంఘస్తుతిపాత్రుర్వాప్వయపయోరిత్నా కగోద్భూతనఁ
జ్జంభాస్వశ్శుడబాగ్ని హూత్రుఁబటుదు శ్చారిత్రునావిధ్ధవా
వానగాత్రుండనమోలఘోరతరదుర్కారాభిదాపాత్రునిక॥

చ॥ హరిగుణశీలుఁగూరివిక రావనలోలున శేషపూజ్యశే॥
ఖరగణకాలుఘోరతర కాననభేలుమృషాల వాలుసం॥
పరిచితకమ్రజామగురుభావితపానిజనానుకూలున॥
బుద్ధరముగనామ్రపాలుఁగనిపొంగునఁబొంగెనునింగియంటగన్

శ్లో॥ తుణములోమరునిభస్మముచేసినహయని,
ఫాలనేత్రంబుగాపాడుగాత॥

కనకకళిపుఁ జీల్చికడునుగ్రమయియుండు,

సరహరిరూపునిన్నరయుగాత!

సురలెల్ల దెసలకుఁబరువెత్తఁజేసిన!

హాలాహలంబునిన్నేలుగాత!

మహిమాసురునిజంపిబహుభీకరంబయిన!

శాంకరితేజంబునాకుగాత!

గీ॥ మనుచుగొట్టలకడగొల్లయట్టులరచి
మొగపుఁడుంపరిల్వర్షంబువొల్కడఁగ!

బుడమనాశీర్వదించిమగ్నోః మొగము!

చేటగానుపుదుర్వారచరిత్రం లెచె॥

76

క॥ వచ్చినభూసుఁగనుగొని!

ముచ్చటమూర్ధ్నడపుడు మొక్కుల పదివేళ!

చెచ్చెరనిడివిప్రాగణి!

యెచ్చోటమబాసినచ్చిత్రివిచ్చటఁకి॥

77

గీ॥ కోటివరహాలనీయకుర్గుణధురీణ!

నిన్నుఁబోలెడుశుంకనానిలయమునకు

వచ్చునేనేడమంగళవాణి మునుఁగ!

నాకుఁగాక స్యలకుపితలకమందు॥

78

క॥ మీమాటలుశూలంబులు!

మీమెట్టినముడత్త శాసమేదినిమీయం!

ఘృములతోయములుకిటి!

స్తోమేడితకర్థంబులుశుంభాధ్యక్షా॥

79

శా॥ ఏయే వేశ్యగణంబునారసితి శేయేశిష్టలందిట్టినా!

శేయేశింపలయందుఁజిచ్చిడితి శేయేచెప్పలంబూడ్చినా!

శేయేదాసులకంఠఁగొట్టితిరి, యేయేతోటలంబీకినా!

రాయాకుప్తవిదుప్తచేప్తలనుభ్రష్టానాకుఁజెప్పంగదే॥ 80

వ॥ అని యిట్లు దుర్గార్థుండు విన్నవింప దుర్బోధితల నాడించి

తనవ్రతావంబు నిట్లని చెప్పందొడంగె॥ 81

సీ. బీదనాదలగాంచివెలివీక నివచించి,

లంకచపురాముగ్రహించినాడ!

ముందునాకన్న తాంబూలంబుగైకొన్న,

విప్రుచేతులఁబట్టివిరచినాడ!

బాలరండలగర్భపాతనంబునుజేసి,

వారిభూములగొంచుట్రబలినాడ!

పీటలపై నున్న పెండ్లిండ్లువడగొట్టి,

పూర్ణప్రతిష్ఠలబొందినాడ!

గీ. కడలిమొలనూలుగానున్న యైతలంబు!

నందుబూతులతోబేరుజెందినాడ!

తలలుమార్చుటలోనన్న దాటువారి!

లెంకులేరనిబిరుదమునొందినాడ॥ 82

సీ॥ కరకరమనునట్టిగారెలేనూరై న,
 ఘనమొప్పఁజిక్కిఁగోదినఁగ నేర్తు॥
 బ్రాహ్మణార్థముమీద బ్రాహ్మణార్థంబును,
 జెలఁగియొక్క దినానఁజేయ నేర్తు॥

మాటిమాటికినిసంభావనల్ గొంటకుఁ,
 గోటగోడలలీలదాట నేర్తు॥

చెప్పినమాటనుజెప్పక మూనాళ్ళ,
 బద్ధంపుసాక్ష్యంబుపలుక నేర్తు॥

గీ. కొంచెమూపిరియుండ లేదంచుఁబలికి
 వీనుఁగులఁబీనుఁగులమంటఁబెట్ట నేర్తు॥
 విధవలకుఁదియ్యమాటలుకథలు సెప్పి
 కరముబుట్టచున్న గఁగొరగంగ నేర్తు॥

83

సీ॥ ముసలిముండలమీద దెసలఁజూపుటయన్న,
 సల్లెరు పైబండినడకగాదె॥
 కనుపడతిరిపెగాండ్రనుదిట్టయటయన్న,
 నంబికొండయదండనంబుగాదె॥

తప్పసాక్ష్యముపల్కిధనములాగుటయన్న,
 పడ్రసోపేతభోజనముగాదె॥
 తడివస్త్రములతోడమెడలఁగోయుటయన్న,
 జననముతోజనించినదిగాదె॥

సీ॥ ముక్కుపచ్చలారనిముద్దుపుత్తికలను!
వసుసవిక్రయించుటయన్నప్రతముగాదె!
కుట్రమాటకుఁజెవికోసికొనుటయన్న!
నిక్కమైనపూర్వాచారఫకిఁగాదె॥

84

సీ॥ కమలాక్షి కూతురికన్నెరికంబుకై,
తిమ్మాజిరావునుదెచ్చటందు!
రాజగోపాలుసర్వస్వంబుదొమ్మరి,
నాంచాచిదేవికిప్పించుటందు!
పురుషోత్తరావాలిపుస్తెసెలముద్రొంపి,
యింటిలోవలినండియూడ్చుటందు!
చీకటితప్పఁజేసినవాజపేయల,
తిమ్మినిండగుకడ్పుదింపుటందు॥

గీ॥ నాదురాయభారమునేర్పనాదుపూర్ణ!
మైనవ్యవహారచాకచక్యంబునాదు!
బాహుదండబలమునాదువరమగుహృత్!
మైనమంత్రసానితెలివిగానవడదె॥

85

ప॥ ఇట్లు తనప్రతాపంబును బల్కి బాలకానీశ్రేయోభిలాషిని
గాన సీకుంగొన్నిధర్మంబుల మర్తంబులుచదేశించెద సమా
హిత చిత్తుండవై వినుమనియిట్లనియె॥

సీ॥ నూనూగుమీసాలురానివానికీనైనఁ,
గామశాస్త్రంబునుగజపుచుండ్రు!

పైకంబుపోయినప్రాణంబుపోనను,
 వానిలోభత్వంబుఁబాపుచుండ్రు|
 సకలమాకర్షించినన్నానఁబిప్పించి,
 సత్యవిరాగులనలుపుచుండ్రు|
 వలుపన్నెలుంగలవ్యాధులనంటించి,
 ఎరలోకమునకడ్డపంపుచుండ్రు||

గీ|| రవనిహరకాంతలుగాననట్టివారి|
 కెపుడుపాదములేపినుకుచునెలమిదట్ట|
 ములనుమోయుచుభక్తిసేవలగులుపుచు|
 కాలమునుబుచ్చుచుండుమాకూళమిన్న||

87

ఉ|| కొంపలుగాల్చుమీవిబుధకోటులదిట్టుచువిట్టు మొట్టుమీ|
 చెంపలువేయుమీపిఠనుజెంతలబోగమువారినుంచుటా|
 పెంపునహింపుమీప్రజలబిడ్డలగొడ్డులజావమోదుమీ|
 కంఠలుదార్లకడ్డముగగట్టుచుచుత్త్యులదోచుకోజుమీ|| 88

మ|| పరదారాగమనంబుకోరినతులంపల్లారువీక్షింపుమా|
 పరవాసంబునుజేగినాదముబలేబాగంచుభక్షింపుమా|
 పకులేరై నజనంగజూచిముదమొప్పన్ దారిశిక్షింపుమా|
 పరసౌఖ్యంబులభించుదీనివలనన్ భావింపదుర్మార్గుడా|| 89

శా|| దారన్నెత్తినిజెట్టుకొంచుజననిందార్కొంచుదూషింపుమీ|
 సారాచారులదిట్టుద్యూతపగులంజక్కంగభూషింపుమీ|

వీరున్వారనబోకకుత్తితతిన్వీక్షించిపోషింపుమీ!
 దూరంబై చనుమీఘలంపుపనికిన్ దుర్తార్థచూడమణీ॥ 90

మ॥ కనుమీహాకలొసంగివారసతులనూ రాముచేచిచ్చులు॥
 వినుమీసజ్జనదూషణంబుశ్రుతికిన్ విందొప్పనేప్రొద్దునన్!
 జనుమీకూడునునీళ్ళు లేకజనులంజక్కాడగాలెస్సగ్గ॥
 మనుమీనావచనంబుమీదగలుగున్ మర్యాదదుర్తార్థుడా॥

క॥ పండితమండలిమెందుగ॥
 భండనమునబాధపెట్టివారిగృహములు॥
 ద్దండతమెరయగళికిం॥
 బండువునేసికడుపుబ్బపకపకనగుమా॥ 92

క॥ ఈపుగుడుపనిపదార్థము॥
 నీవసుధాస్థలిమరొక్కచేరైనగనం॥
 తోవంగనడ్డుపరుపుము॥
 నూపృషమునుగడ్డియందుశునకముపగిది॥ 93

గీ॥ నీమనుర్తార్థనామంబునిజమటంచు॥
 ప్రజలుగుంపులుగూడుచుబలుకునటుల॥
 పలువిధములనేబోధించుపనులయంచు॥
 పట్టుబూనుమీనీపాడెకట్టుదాక॥ 94

శ్లో॥ ఎక్కువగనుజెప్పనేలబలెక్కిదవిను॥
 మొక్కమాటలోననొరికిష్యు॥

మంచిచెడ్డచెడ్డమంచిగాజేసిస!

నిన్నుతెండ్రదిలనుదన్నెనండ్రు||

95

ఉ॥ ఎచ్చటకేగనన్నిసుఖలేంద్రఖరావరకుత్తి, శోత్తమా!

ముచ్చిలియాకతాంబరమూర్ఖకవర్జనచక్రవర్తిని!

చచ్చటయెన్నడోగదరచక్కనినీలమగులకన్నులి!

పెచ్చగజాతుమాయమచునెల్లరుదీననసేయనెంతునికొ 96

వ॥ ఇల్లుదుర్భోధిపలుతెరంగులనుదేశించిస్వస్తానంబునకుం

జనియెనంతె||

97

గీ॥ హంతకులకునెన్నగవిమచ్చినట్లు!

దొంగలకుజీకువాలులుదొంగనిట్లు!

కోతులకుమద్యపానంబుగూడినట్లు!

పుడమినుర్తార్గనకుగురుబోధమట్టె||

98

గీ॥ తొల్లికన్నవేయిమడుగులల్లరిగను!

వాడురాజ్యంబునీయంగప్రజలుతద్గు!

రాములబాందిరిమందుకై ననుకమాన్య!

డెందులేడుదీనపలకుసందియంబు||

99

క! ఏజాడరేడునడచునె!

యోజాడనెలోకముండునారయగయధా!

రాజాలేధాప్రజాయను!

భూజనవాదంబుపొల్లుపోవునెయధిపా||

100

వ॥ అత్తరి||

101

చ॥ తనభవిజూదగాండ్రకునుదంభు లకిత్తురటంచులచ్చియుం॥
దనుహృదయంబులో నెపుడువాచుచునుండురటంచువాణియుం
దనువనిలేవికార్యములథారనుబోయుదురంచుశక్తైయుం॥
గినియుచుభర్తలన్వదలిభేదములన్వనభూమికేగగాన్॥ 102

గీ॥ కమలములులేనిసారసాకరముపైలె॥
జీవనములేనిస్యాతస్వినీవిధాన॥
తమపడంతులలేకున్నతమగృహంబు॥
లున్నకన్నారగాంచినిట్టార్చులెగయ॥ 103

గీ॥ శక్తిశక్తియంచుచంద్రచూడామణి॥
లచ్చిలచ్చియంచులచ్చిమగడు॥
వాణివాణియంచువనజాననుండును॥
వగలతెగలమిగులపోగలిగివుడు॥ 104

గీ॥ పడతిలేనియట్టిపండువుదండువు॥
చానలేనియట్టిశయ్యకొయ్య॥
పొలతిలేనియట్టిభోగంబుకోగంబు॥
భామలేనియట్టిగీముపాము॥ 105

క॥ అనిష్టాక్కుతెరంగులనా॥
వనజాననవాసుదేవభర్తలుచింతా॥
వనధిమునిగి కొంతదడువు॥
మనమునదలపోసిగహనమార్గములరయన్॥ 106

క॥ ఒక్కరుపోయినజాడము|

ఓక్కరైదుంగకచనజననువిదానన్నుం|

చిక్కనరించిచనదగునె|

యక్కటరావేయనియెడియార్తస్వరమున్॥

107

క॥ వినినలువనాపగిడియీ|

జనుడెవడోకాంతకొరకునంతాపమునన్|

వనములదిరిగెడుచూచెద|

ననదవ్వలకేగియిట్టులనియెంబ్రీతిన్॥

108

ఆ॥ అయ్యహొరలెవ్వరడవిలోజరియింప|

నేలనన్నుబోలిజాలినెంది|

యనినతనకుమారుడనియెంచివెన్నుండు|

గోలబెట్టనేలకొడుకుగుట్ట॥

109

ఆ॥ నామనుందరాంగినీడుప్రేముడితల్లి|

కడలిచూలినన్నుకడకుద్రోచి|

యిచ్చవచ్చినట్టులేగదానెపటికొ|

గానవడతికొరకుకదలినాడ॥

110

వ॥ అనిన బ్రహ్మయిట్లనియె॥

111

గీ॥ పడితికై చింతనెందునిర్భాగ్యశ్రుతికి|

తల్లివార్తలువినబడితగనివెతల|

పాలొనరైసాగరమీడువానివీచి|

కలరుడెంచిముంచువగిదికట్టకట్ట॥

112

వ॥ ఇట్లు పరమేష్టి పెద్దయుం బొద్దు నేలంబడి చింతిలుచుండ చే
తులులేవనెత్తి బాలా యేలాయీలీలగోలబెట్టెదవు చీకటు
లుపోయి వెన్నెలలురాకయుండునే మన మిరువురముకలిసి
లక్ష్మీనరస్వతుల నారయుదమురమ్మచి వెన్నుండనుతునితో
డ యున్నబైయిశాన్యాభిముఖంబుగా జనునెడ॥ 113

గీ॥ అమలగుణశీలభక్తదయాలవాల
మఖిలపుజాటమధుకరమంజువాల
యేలాయీలీలవల్లిమలబాలరాదు
కరుణయనిచింతిలుశివుండుగాననయ్యె॥ 114

క॥ అత్తరిఁజి త్తజజనకుడు
చిత్తజవైరినిగనుగొనిజ్ఞేమముబావా
తత్తడిలేకనెవచ్చితి
విత్తైరగునహేతువేమియేర్పడచెపుమా॥ 115

క॥ అనవినిపురారిహరిని
గనినీసైదోడుబాడగానకయిల్లీ
వనభూములకేతెంచితి
జననాంతరకర్మమిట్లునల్పముబావా॥ 116

గీ॥ ముద్దుగుమ్మలేనవ్వులమోముజూడ
కున్ననీమేనుపైయాసనున్నసుప్తే
కూడునీళ్ళునులేకనేచేజెనెమకి
దవులువ్యసనంబుచేపాండుతనుడనైతి॥ 117

వ॥ అనినమురారి యిట్లనియె॥ 118

గీ॥ అయ్య మేమునుభామలనరయవచ్చి!
నారమీకానగానమువారి నెందు!
మూడుపంక్తులలిపియుండెమువ్వరకును!
నెక్కుచందానలేలేండుఁజిక్కులేల॥ 119

క॥ అనిహరిహరునిఁ సైతము,
తనవెంటనిడుకొనియేగెదాడునుగుకా,
ననసీమలకుంగాంతా!
గనకంబులపై నెవరికిగలుగవువలపుల్॥ 120

వ॥ ఇట్లుఁజనిచనివారు॥ 121

ఉ॥ చంకనుదుడ్డుకట్టనుభుజుబుననల్లనిపెద్దకంబళిఁ!
పొంకముమీర నెత్తిపయిముంతనుజెట్టిధరించిజొంపముఁ!
చింకిరిచెప్పలందొడిగిచెప్పకనేతనగొల్లజాతిని
శృంకముగాఁబ్రకాశమునునల్పెడిగొల్లనిగాంచిరొక్కచో॥

క॥ కనివానిపజ్జకుంజని!
వనముననెందైనగంపెవనితాత్రితయం!
బునునావుడుగొల్లపలికె!
వనితలగినితలనుగానపలుకకుడింక॥ 123

క॥ అల్లదెబాగుగచూడుడు!
నల్లనిమానులుగనడునాచేచాయు॥

మెల్లగనల్లనియెట్టిని!

తెల్లనిదయ్యాలు మూడుతిరుగుచునుండున్॥

124

గీ॥ అవిగనినయంతమాగుండెలదరుచుండు!

బమ్మరాకాసులేమొమాపాలబడియె!

నీళ్ళునిప్పులేకనే పెక్కునెలలనుండి!

కాపురంబీడనేయుండెక్కమకట॥

125

క॥ ఆపలుకులువాడేనివిడి!

శ్రీపతిముదమొందిధాతశితికంఠులతో॥

వాపోవజనదికయనిన!

మీవంబునకేగిగాంచెమెలతలనచటన్॥

126

గీ॥ తావులనుబాసికీర్తులచాలుజేసి!

యడవులనుడాసిరావంగన్యాయమొక్కో!

చండికారమాభారతీపాధ్వలార!

పుణ్యపతులారయమరాగగణ్యలార॥

127

క॥ ఇటులంబెక్కుతెరంగుల!

కుటీలాలకలారయంచుగోలంబెట్టం!

గటగటయొకింతయుశ్రవణ!

పుటస్థలినిజేర్పరయ్యమువ్వునుదతుల్॥

128

క॥ అప్పుడుధాతసతినిముద!

మెప్పంగనిపల్కనిద్దియువిదలకగునే!

చప్పుడుచేయకరమ్మిక!

తప్పులగునలుపురులోనతరలకయన్నన్

129॥

వ॥ అనిన సరస్వతి యిట్లనియె॥

130

అ॥ చాలుచాలుమీవచనములురవ్వంత!

కట్టిపెట్టుడింకగుట్టులేల!

బట్టబయలుగాదెప్రజలచిత్తంబులో!

మెలగనింకనాదుతలముకాదు॥

131

క॥ తానభ్యసించినచదువు!

దానంబీయంగలేకతనశిష్యులకున్

గానన్ గుహవిత్తముంచం!

దానందనకుక్షిలోనదాచునకుడొగిన్॥

132

వ॥ అంతరమాకాంత యిట్లనియె॥

133

గీ॥ కుత్సితతతికిదుర్జనగోత్రములకు!

ద్యౌతపరులకుసన్మార్గదూగులకును!

పొమ్ముటాలులకిత్తురుపుడమినన్న!

వారిగీములవానంబుపడయలేను॥

134

క॥ పదపడివరుగనిదుర్గా!

సుదతీమాణితానుబలైక్ష్మిణీస్థలినే!

బ్రతుకంగలేనుధూర్తులు!

మదమునకుపూర్వపక్షిమానువుదురుననున్॥

135

గీ॥ జగతినుర్భాగనాముండుచచ్చుదాక!
యిచటనేయుందుమందురా నేలననిన!
దేవతలుమావ్వురిచ్చటవావనమగు!
తపముసేయసాగిరిముందుదారిలేమి॥

136

ప॥ ఇత్తైరిగున కాలపశంబున హరిహరబ్రహ్మలుపైతము దు
ర్భాగుండు విగతజీవుండయి ప్రజలుసన్దార్థవర్తనులగు వర్ణం
తంబెన్నరానియంగదల ననుభవించిరి కాదే యేనుగువేట
బడి కొట్టుకొనిపోవుచుండ నక్క పాటిరేవడిగిన చందంబు
గానుండే నీమాటలు గాన నికవగవుడుగుమని యూరడిం
చునవివేకి హరిశ్చందనశ్రేంఘ్రుండు తరువాతవృత్తాంతంబడిగి
న నతండ్రిట్లనియె॥

137

గీ॥ ధరనుదుర్భాగునకునెట్లుదగుననంగ!
గలడుగాదిలిసంగడికాడుకుమతి!
నాగశ్వాసములనుమించునమృకంబు!
చేతదనరుచుండునుదనచేతవలన॥

138

ప॥ ఒక్కనాడు దుర్భాగుండు తనసంగడికానితోగూఢధుత్తా
రాస్ఫుటావల్లు జాజిగిధికోగ గన్ధాన్విష్టా శ్వదంష్ట్రా వ
హ్నిసంజ్ఞికా భృంగరాజవిమాణీ కాకాంగీ వత్సాదనీ సంస్ప
ర్శదుః స్పర్శవ్యాఘ్రపుచ్చవజ్రద్రువముఖ నానావిధద్రు
మ విరాజితంబును దంశమూషికా కృకలాసోర్ణనా భకర్ణజ
లూకాకూకకీటకర్కరేటు సకృత్సజగన్దోళి భృంగారీజోష్ఠి

తిరింగణ ముఖ్యజంతు సంతాన సంకులంబును నగువనంబు
నకుంజని యందలితరు విశేషంబుల నెచ్చెలికి జూపుచునిట్లు
లనియె॥ 139

గీ॥ ప్రసవమకరందమానంగభసలపక్షి-
ప్రాలిమణమలమాడుచునేలమిదా
బడుటకతముననున్నదత్ ప్రచురనీల
దేహకాంతులదనరుటదెలియనయ్యె॥ 140

ఉ॥ దానినుసారభంబుబలెదానిదళాంచితశాఖకాప్రభల్
దానినుమాళిపృథ్వియహదానిమధుప్రవతత్పలంబులున్
దానివిశాలమూలములుధానినేరెడులందుగల్గున
దానికసంతచెట్టునుదాతలపోయెరెచూడునెచ్చెలి॥ 141

గీ॥ కాలుపెట్టినయంతనేతేలుకుట్టి
నెట్టిపోలికసలుపుచునహాయిచట
నెందుజూచినకొతుకమొందజేయు
స్వాదుకస్తకతరువులుసంగడిడ॥ 142

గీ॥ వీకనున్నత్తరువులయొకులెలమి
తెచ్చిగిదెడురసమునుదీసిత్రావ
తనబుఘననామమంతసార్థకముగాక
మనుజునున్నట్లుడైక్షణమరణమొందు॥ 143

క॥ విక్కిలిజారత్వంబున
లెక్కింపగకోటగోడలొగదాటన్

గ్రక్కునగాయముగాగను|

జక్కుగదాకికసింతపహాశారిగదా||

144

సీ॥ దొంగతనమునుగావించదొంగదొంగ|

యనుచునింటివారెల్లనెరువబగచు|

మనముగలవారిచాలిటికల్పతరు|

గానెయూబామ్మజెముడులుగంపెగుమతి||

145

సీ॥ దేనికాయలవలననుదిట్లుమనము|

చవితిపండుగదినమ్మంగభువినితిగు|

మట్టిపల్లేడుమానులనరసినావె|

నాదుగాదిలిచెలికాడమోదమెసగ|

146

క॥ సిశాకోకచిలుకలతి|

చేతఃకాతుకముతోడజెలగుచునుండుం|

ఖ్యాతిమయితిగుగుచుడిన|

భూతలమునవీనిపొంగునొగడన్వశమే||

147

ప॥ ఇట్లు వనవిశేషవీక్షణసౌఖ్యాభినౌలలాడునమయఃబున|| 148

చ॥ తనతనకాంతిదిక్కులకుదగ్గఃనల్లనిచాయనీయగా|

దనతనగంధమింతయునుదాకిననారలుచచ్చుచుండగా|

దనచనుదోయివిశ్వమునుతద్దయశుభమునేయుచుండగా|

జకుచెలిసొర్తుగచ్చపొదచాటునగాంచిబలేబలేయనె॥ 149

సీ॥ ఉల్లివనములోజోరిగయుండుఫక్కి|

పరగనత్తలకొలనులోబకముభంగి|

కాకినుడుస్థుగాలముకరణినలరి|
యవ్యనముననున్నకుహాపినరసియపుడు|| 150

గీ|| గుటకలనుమింగిరోట్టలకోట్లకొలది|
వేసిరోముముల్ భూదారవిధమునిక్క|
పాడవగాబ్రత్తికాయలబోలుకనుల|
రెప్పవేయకవీక్షించెనప్పడెలమి|| 151

గీ|| గార్ధభముస్వరమునకన్నకడిదివేము|
రెట్లధికముగావిన్ననెనెట్లుదోచె|
మున్నునాచేటచెవులకునెన్నదీని|
స్వరముకాబోలునారారచానయేది|| 152

ఆ|| దీనిబల్కరింపదిట్టునొక్కొట్టునొక|
మెట్టునెసిగచేతబట్టుకొంచు|
నెగసితన్నునెకడువగచేతలాగుమె|
రక్కొనెకనుపెట్టునిక్కమిపుడు|| 153

సీ|| కలికిమొగంబుశౌఖ్యమృగంబునుబోలు,
చెలియకన్నులనూడిబిలమునేలు|
కోమలికంఠంబుకొక్కెరలనుదూరు,
చెలిచన్నులుసారకాయలనుగేరు|
కాంతదేహముచాతుకరిదూపమునుమించు,
మెలతకరములుకట్టెలనుబెంచు|

చేడియనుధ్యంబుచింతమొద్దునురోయు,

ముదితస్వరముఖరములనుదోయు॥

॥ బొరయియందమీచందమపనిపదప|

నాటికొత్తవిధవకైననాస్తికాదె|

వగ్గుబమ్మచేనగునెయిపగిదిదలప|

యమునిచేననితలచెదనతివసృష్టి॥

154

॥ చానగాదిదిజముకోలచానగాని|

యింతిగాదిదియిడుమలదొంతిగాని|

యన్నగాదిదివలకాటిమన్నగాని|

కొమ్మగాదిదిబోడిపెద్దమ్మగాని॥

155

॥ చెలియవదనమిత్తడిసిబ్బిచెన్నదన్న|

సఖయకనుబొమల్ధ్వజములసౌరుగే॥

మెలతమైచాయబొగ్గులమించునెంచు|

నువిదనడకగాడిదనడయొప్పుదెప్పు॥

156

॥ నడకలుపిచుకలబోలును|

నెడలన్ననుడుమ్మకట్టెలోయనెన్నం|

నడుమదిజెప్పందరమే|

గడుపెద్దగుమద్దిరోల్తుకెవడిదోచు॥

157

॥ ఇట్లాకురూపిసౌందర్యంబభివణింపుచు పిసితఖండంబుడా

సినగృధ్రతాజముంబోలెదాని పజ్జకుడాసి॥

158

- గీ॥ ఇంతివేరేమికాపురంబేడననగ।
 గొబ్బిసిప్పిపన్నులజిగిగ్రమ్మరిలగ।
 బిందువులుపక్షధారలైవెడలరాల।
 యేకలైపారితస్యగుడ్డెట్టజేసి॥ 159
- న॥ తిట్టినతిట్టునుడిట్టక।
 తిట్టెనుబారలనుజాపితిన్నగపదివేళ।
 చట్టువలుబద్ధలైచన।
 గట్టాకాముకులకెందుగలుగవుఘనముల్॥ 160
- వ॥ అప్పుడుదుర్వాచుండ్లిట్లనియె॥ 161
- గీ॥ పడతినారాయించిత్తంబుబట్టియీడ్చె।
 నీదుచూపుబరియొకింతనెమ్మిలేక।
 బిర్రబిగిసిచచ్చినబట్టెప్పిలబయలు।
 కటికచండాలుడీడ్చెడికరణినకట॥ 162
- ఉ॥ కోకిలమించుమైయొరపుకుక్కుటజాలమునెంచుకోపముల్ ।
 జీకటిపెంచుహాసమునుజిన్నెలునన్నెలుజూడప్రాణముక్కి।
 పీకుచునుండెనెప్పుడునువిగ్గగవుంగలియేపుజూపుమీ।
 కాకనువీడమీపడతిగాళ్ళనుగొట్టినయొద్దుకై నడిక॥ 163
- గీ॥ అతివనినజూచినంతనెయాపురమని
 పొరలుపొరలుగాతోసబువుట్టెనెక్క।
 పెట్టుగామాటిమాటికివినుగులేక।
 కరముకడుపునెప్పితెరిలకరణిధరణి॥ 164

గీ॥ నీదురూపంబుగాంచినిముసముండె
తెరవనీయభినానంబుదెలియదయ్యె ।
తిమ్మనిమొగంబుజూచినత్మటికలోనె
వెట్టివిధవయైననుదానిపేరుగనడె॥

165

గీ॥ ఇటుల బ్రాథింతుదుర్మాగునీసులెత్త ।
మూతులకుచేతులనుసాచియుతయపుడు ।
బోర్లకడద్రోచెబాపురెవోతినంచు ।
లెక్కబాకెడుర్కత్తంబుగక్కునట్లు॥

166

క॥ ఈలీలన్నేలబడియు ।
దాలేచిమెయితుడుచుకొనితరుణీరమ్మా ।
మ్రోలకనెకాముకస్యకు ।
నోలజ్జాయనుబుధోక్తిధ్రువముగనయ్యెన్

167

గీ॥ ఇలనున్నేమ్మబులోబడ్డనూగరితె ।
బరగఁగుడితిలోపలబడ్డబల్లిభాతి ।
గెరిలిజోనులోపలబడ్డగిరికభంగి ।
నువిదనీయందలితమినేనుంటినిపుడు॥

168

గీ॥ వెట్టిపట్టినశ్యానంబువిధినిభూత ।
మావహించినమనుజునితీవెబండు ।
నిష్పదోక్తిసప్తవగముచొప్పునిట్టు ।
లున్ననామీదఁగారుణ్యముంచవేల॥

169

గీ॥ పొలఁతి నేరేడుపువ్వలఁబోలు నీను|

దృష్టిచేతనన్ను నెకింఁచేరి బాగఁ|

గంటివేని నేకాలంబునింటనుండు|

పాడిబట్టెవగిదిచూచువాఁడనిన్ను॥

170

క॥ నిన్ను మహామూర్ఖునిగాది|

నెన్నఁగఁజూచుచునవిరళమలలోనీకన్|

నన్ను నుజ్జలఁగుచునుందును|

దిన్నఁగనుచెప్పుక్రిందితేలువిధమునన్॥

171

గీ॥ ఇట్లుబ్రాంధింపఁబెడఁచెవిఁబెట్టియతివ|

వక్షిచందానఁబలువెత్తిపాడునూతి|

లోపలనుదాగియుండలోలోనదుఃఖ|

వడుచుదుర్కాగుడువెడలఁబడఁతికొఱకు॥

172

ఉ॥ పొలువగుతుమ్మలారనిషముష్టిమహీజనులారదీర్ఘ|

చ్చిలతరులారగోక్షురకచిత్రకతూదములారసారఫ్ఘే|

నిలమదనార్కవర్ణగుడనింబములారవరాకిమీమనీ|

డలఁగనిదాగియున్నయెడ డాయకచెప్పరెమీకుమొక్కెదన్

సీ॥ సూచీబిలముఁబోలుసాగనుఁగన్నులదాని,

నీక్షించినారెజోరిగలార|

గార్దభములదూకుగమన్నవైఖరిదాని,

బరికించినారెకుక్కురములార|

కటిబాగ్గులను గేరు కాయదీపులదాని,
 వీక్షించితిరెకాక వితతులార!
 దధిబాడమునబోలుతలనెరిసినదాని,
 జలగికాంచితిరెకాశికములార॥

గీ॥ పిక్కుమెకములుకొక్కులుకొక్కరాయి!
 వాకణంబులుకూకీచీచువాలు!
 దివ్వెయ్యారులుకూకటుగుప్పలార!
 వెలదిగొనరెయోస్లిపిల్లలార॥ 174

చ॥ అలమరు బారికిడవిలిహసతిహసతియంచరణ్యమున్!
 గలయచురించికాకములగద్దలనీక్రియవేడివేడివి!
 పైలుగొనదేవుడాయశుచునెంతయుబెద్దగగొంతునెత్తివా!
 డిలవిలపించెనశ్రుకణమేనులుగాబ్రవహింపనత్తరి॥ 175

గీ॥ అతివనీకంపునాకింపటంచుజేరి!
 నట్టిసన్నెడబాయుటన్యాయమానె!
 నీవికనురాకయున్ననీనిముషమునన్!
 చానగొంతుపినుకుకొనిచచ్చువాడ॥ 176

చ॥ అనియనివార్యమానమదనానలతప్రశరీకృడైమనం!
 బునగలదుఃఖభారమునబొక్కుచుదిక్కులనెల్లజూచుచున్
 వనమునగాంతగానమిశవంబువిధంబునవ్రాలిమూర్ఖిలెన్!
 గనననుకాళికాపదలుగాకనుఖంబుగల్గబోవునే॥ 177

గీ॥ ఇటులదూర్గభూమిఁజలచునాగ్రులు
 నేమిదోచక కుమతిదానేగిపారి
 వర్ణముఁజేయుగంటంబుబయలుపఱచి
 శంఖమువిధవఁ నుజనిచూచివాని॥

178

సీ॥ భూతంబుపట్టెనీపురుషాధమునకంచు,
 దయాశ్రులధర్మాలుతనకపలికె
 వాటంబుహెచ్చెనీపాటచ్చరునకంచు,
 వైద్యాలవంగయ్యవరుసనుడివె
 గ్రహములుచాలవీక్షించితునకటంచు
 జ్యోతిస్సులనుండయ్యసారిదిచెప్పె
 చప్పఁగాఁజచ్చెనీశకతోత్తముడంచు,
 శవములశంభునసాపెనడిగి॥

గీ॥ నవ్వుజెల్లమ్మగారిపుల్లమ్ముంటి
 యాయనిట్టిదుగ్ధతచేతఁబోయెననియె
 కాదునయమాయెమావిస్సిగాడికప్పు
 డంచునూరిక్కగారినుబ్బక్కపలికె॥

179

గీ॥ అవుడువింతలమాఁవీరమ్మగారు
 కారణంబునుకుమతినీజేరియడిగి
 తెలిసికొనికురూపినెమకితెచ్చిరాజు
 నెదుటఁబెట్టగలేచివాఁడ్డిట్టులనియె॥

180

చ॥ మరుఁడునిశితబాణములమాటికిమాటికిగ్రుచ్చెనావిభా!
కరుఁడుకరంబునాతపముగాయఁగజొచ్చెనరిష్టగృధ్రజా!
తరవములెల్లదిక్కులదాటఁజొచ్చెనుకడుపెచ్చెనీడునుం!
దరమునుజూడనాకిపుడుతప్పనిమృత్యువువచ్చెభామినీ॥ 131

సీ॥ ఈతఁ బొర్ణింపఁజేయుపడకయున్న,
కాతనుగడునుగంగమ్మగాను!
చాడిలసాతానిశాంతాఫలముగాడు!
తలగొట్లమారికాంతమ్మగాను!
జగడాంబంగమజయాజానికమగాడు,

చక్కట్లమారిపాజమ్మగాను!
మొదలైనవిధవలుమోవవాక్యములాడి,
మెడలువిరిచియొడంబడఁగఁజేసి॥

గీ॥ పరిణయముహూర్తమునుద్రువంపఱచి పెండ్లి!
పసులసటఁజేయఁగడఁగిరిబ్రహ్మపెండ్లి!
ముడులుపెట్టఁదెంపఁగస్త్రీలముండలనుగఁ!
గొందఱిసెనరించెనుగాదెఱ్ఱోణియందు॥

182

క॥ ఆపెండ్లికిభూదివిజుఁ!
రూపాజీవలుదెసలనుమోతలుసెలఁగన్!
బాపురెయనఁగన్వచ్చిరి!
బాపలనీగలగణికలపలయునెపిలువన్

183

సీ॥ పెట్టినఁబెండ్లియుఁబెట్టకుండినశాస్త్రద్య,
 నునిదయనిర్దయననెడివారు!
 కాసుతక్కువనీయగోసాఁబచ్చతో,
 రణములఁద్రెంపుచుఁబ్రబలివారు!
 మొదటితాంబూలంబుముట్టలేదంచుదో,
 మ్మిదపయస్థమునొట్టమెదవువారు!
 మాయూరికెప్పుడుమామూలుశ్వేతంబు,
 సంభావనయటంచుఁజూటువారు॥

గీ॥ తాతముత్రాతలచెమటుఁబాతగిలిన!
 గోతశాలునంసముననారూఢివేసి!
 శాస్త్రభిదలనువచ్చిరచ్చటికివేడ్క!
 వారములలోనమంగళవారరీతి॥

184

ఉ॥ తట్టెడుబూదిపెట్టినతాతలశాలువు బోడిబుట్టకుం!
 జుట్టికకు ద్దతిన్ జనులచూచు తెరంగనసంగవస్త్రమున్!
 గట్టివిచక్షణుండువలెగ్రంథముపొంకముమీరఁజంకలో!
 బెట్టిముదంబుతోడబ్రథివీనుఁడొక్కఁడువచ్చెన్ త్తరి॥186

గీ॥ ఎలమిఁబుంశ్చలీనుతులుశిష్యులయితెన్ను!
 గురువటంచునుగొనియాడగరువుమొప్ప!
 లేచిసంభావనకుఁగేలుచాచెనప్పు
 డఖిలదుగుణస్థానివేరావధాని॥

186

గీ॥ బ్రాహ్మణులకునుసంగుసంభావనంబు!

వ్యర్థమైనవ్యయము వెలపడఁతులకును,

త్రేమనిచ్చినఫలదమువీండ్రఁబిలుత!

మంచుఁబెద్దఁ వేశ్యలనాడమనఁగ॥

187

సీ॥ ప్రణములకీగలుప్రాలఁదోలుచొకర్తు,

లయలేకచేటతాళంబువైవ!

లంకపుగాకునుగొంకకనమలుచు,

బన్యాంగనయొకతెపాటఁబాడఁ

గంటిపునులీనుమెల్కట్టుచేదుడుచుచు,

వెట్టిచూపులనొర్తుఁబెట్టిచూడఁ

బాదంబుకుంటిచేఁబడుచులేచుచొకతుఁ,

శివముగొన్నవిధానఁజిందులాడ!

గీ॥ మ్రొక్కువలెరూప్యమియంగమునలిహన్య!

గాడుతమపేరుఁజనుపుచుగంతువైవ!

సీతపండ్లునునమలినకోతులవలెఁ

బండ్లనికిలించినగిరిసభాసదులట॥

188

సీ॥ నాచాయవీక్షించియీచానదండంబు,

పెట్టలేదంచునుఁబేలెనుకఁడు!

ముందుగానారూఢ్యమిందుఁజనువలేదు,

పట్టుపట్టెదనంచువాగెనుకఁడు!

మొన్ననూలేగునప్పుడుగుమ్మమునుదాటి,

నిలువఁబడిరలంచుఁబలికెనుకఁడు!

ఏండ్రియంటికిరాత్రివెళ్ళగామర్యాద,

చేయనేలేదంచుఁజెప్పెనొకఁడు।

గీ॥ తలకుఁబొగరెక్కఁగావునఁదప్పకొక్క।

తేజతలయంటినింగాఁవీరవన్ని।

రోగములటంచువిటజాతిరూఢిఁజేసి।

గుడగుడాఁచనముఁజేయఁగడఁగెనపుడు॥

189

గీ॥ గణికనృత్యంబుముగియనాక్షణమునందె।

పురముఁజేరంగమనముతత్తరమునొంద।

మూచినీమణితోడదుర్దాగుఁడపుడు।

బంధువగఁంబువెంటరాబయలు వెడలె॥

190

క॥ అతడటుబోవుచునుండగ।

క్షీతి నొక వైఖాసనుండుజేలులతట్టం।

గుతుకంబుననెత్తినిడుకొని।

వెలవచ్చుననుచువచించువిధమునపచ్చెన్॥

191

క॥ అంగనతోగవసూడిన।

చెంగిలిదుర్దార్థురాకవినిపురజనులు।

పొంగుచుమూగిచుట్టును।

యొంగిలియాకునకునీగలేతెంచుక్రియన్॥

192

శా॥ చేరనవచ్చిరిమొండిగోడకడకుఁశ్రీఘంబదుర్దార్థునిన్।

గూ॥ రాగోసరచక్రవర్తినిఖలుఁగోరాజువైవస్వతుం।

భోరాకాకువిరూపుకుత్పితమతిఁగుంజాంతనంచాసునిఁ
దారాయుక్తునిజూడగానుయవతుల్ తండ్రోపతండంబులై॥

గీ॥ కొట్టికొట్టకవిడకలగొంతియోర్తు!
తిట్టితిట్టకమగనినితెరవయోర్తు!
పట్టిపట్టక ద్వారంబుపడతియోర్తు!
కాంతతోనున్నదుర్భాసుగొందీరపుడు॥

194

గీ॥ మొండిగోడ పైనిలిచినముదితయొక్కతె!
పాడుదొడ్డిలోనుండినపడతియొక్కతె!
బామజెముడులకడనున్నపొలితియొక్కతె!
నుదతితోనున్నదుర్భాసుజూచిరపుడు॥

195

ఉ॥ కట్టినపుట్టమూడజెయిగాజలమోతలుపిక్కటిల్లగా!
బిట్టరయంబునంజనగ్రవేముడికాంతలునవ్వుటాలకుం!
జట్టుపశంక్తిరువ్వినను జావగమోదినపేడముద్దచే!
గొట్టినతిట్టినంగనదుగోమలియొక్కతెదానునివ్వేరఁ॥

196

క॥ రవికుసుమాంబకయొక్కతె!
యవనిదుర్భాసుమీదనంబకసుమముల్!
మివ్వులంగాబరపెనునీ!
భవనంబురవికుసుమములపాలొననుచు॥

197

చ॥ కనుగొనవచ్చిదంపతులగామినియొక్కతెమత్తురాలుగా!
ప్రసవెదజల్లెదాగనకపుష్పచయంబుమనంబులోవలం!

గనకసుమంబులే యనియోగాక యభావుక సూచనంబులం

గనియొక పీనిమందిరము కాంచనసంయుతమకానటంచునొ॥ 198

ప॥ ఇట్లుదుర్భాగుండు పౌరులొనర్చు సత్కారంబు లంగీకరించుచు
నిజగృహంబునకుం జనియెనప్పడినుండీ వార్తవేల్పుల కెరిం
గింపనరిగెనొ యననపరాభిగ్రుంకె దుర్భాగునకు నిషేకమువే
ళ సూచింపవచ్చిన జోస్యుడన చంద్రుండుదయించెనంత నా
రాత్రికురూపిదుర్భాగులు కేళికాగారంబునకుంజనిరి తత్క్షణం
బుగృహంబగ్ని దగ్ధంబయ్యె జాయాపతులునల్లు లచందంబు
నమాడి కృతాంతనిశాంతాతిధులయిరి పిదప సత్ప్రభుండు
రాజ్యంబునకువచ్చె ప్రజలుసుమనస్కులైరి బ్రహ్మ, విష్ణు,
మహేశ్వరుల, తపంబుచాలించి తమనతులతోగూడ నిజ
పదంబులకేగి సుఖంబున నుండిరిని యవివేకి హరిశ్చంద్రున
కుజెప్పె॥ 199

గీ॥ ఇలనుదుర్భాగులమున నెవ్వరేని!

గలరెయనినృపుడడిగినకలియగంబు!

నందునింటింటనూరూరనుండురయ్య!

వేలకొలదియుననియవివేకియనియె॥ 200

ప॥ తరువాత తన సమాగత కారణం బడిగిన యవివేకి యిట్లని
యె॥ 201

గీ॥ కలహపురిగలడొకజన్ని గట్టులుబ్బ!

నామధేయుడతడుచిన్ నాటనుండి!

యెరుగడుదినుట బెట్టుట యితరజనుల|

సొమ్ము కాసింతుముష్టికిజోలిగట్టు||

202

క|| ఎంతధనముండిననుగా|

సంతయుభోగంబు లేకసంభావనకుం|

సంతోషంబునబోవుచు|

వెంటికుపెత్తనముబూసు పెరచోపై నన్||

203

గీ|| గొడ్డుచచ్చినరాబందుగొక్కతోడ|

జేరుపగిదినాలుబ్బుడుచేరునెవ్వ|

రై నచచ్చుటదనచెవిలోనబడిన|

యంతనిల్లునిల్లానినట్టెవిడిచి||

204

చ|| శవమును జేరి బేరములుసల్పుచుభారముగానదీనికే||

నవరసునీయగాదగుచునాయముబల్కితిడినికేగదా|

బవళులురాత్రులుందిరిగిపండెనుబుణ్యమటంచువత్తుని|

య్యవనరమిట్లుసేయగద రయ్యమరొక్కటిచూతుమంచనున్||

గీ|| కొత్తకుండదడవగోర్కెనెటకునైన|

నేగికార్యమేమొయెరిగివారి|

తిన్నెపై నదానధిష్ఠించియుండును|

గాడుగాచునక్కరణిధరణి||

206

గీ|| చూకలిచ్చివివాహంబుజేకొనియెడి|

బీదసాదలకడజేరిపెద్దచూపు|

పేర్కొనవలెననివీక్షింపిడిపెట్టు
బడుగుగొడ్డునుగాకఁబుపొడిచినట్లు॥

గీ॥ వెలులవేయునులేదనుపేలకొలది
ధనముగైకొనువిటులనుదాశ్చగర్భ
ములనుభేధించిమాన్యభూములనులాగు
వెధవలతోలిసొములపంటవేల్పుతుండు॥

వ॥ అతనికివెక్రెమ్మయనునతిగలదది॥
గీ॥ పతియలసిగీమునకురానబలమహాప

తివ్రతాసిరోమణిగానదిట్లుగొట్టు
మొత్తుజేరెడులేసిదుమ్మెత్తిపోయి
బమ్మరాకాసిచందానపైనబడును॥

గీ॥ పందివలెనింటపొర్లాడుబ్రవగమువలె
గంతులిడుమిడులేవిధముగొంతయెగురు
కుక్కబోలెమొరుగుమిత్తిఘక్కిచిందు
లాడువెక్రెమ్మనుగడునమ్మనగనెప్పు॥

అ॥ బౌరబౌరయంచునట్టహాసముజేసి
పండ్లుగవ్వగుత్తిపగిదివారిల
ముద్దువీసెమణ్ణగుద్దులటంచును
దద్దగుద్దుమగనిదర్పబట్టి॥

గీ॥ దాలిగుంటలోనేకులుదాచుచుండు
కుండలోనగిబెట్టుచుపండుచుండు

కుప్పగాల్చి పేలాలను గోరుచుండు,
నవనివెరై మృతనపేరు సార్థకముగ॥

213

గీ॥ చెలికి పనిపాలల యెడల తెలివినున్న,
గానిమగని నిదిట్టుట లోనకంచె,
జేసియెగరవేయుట యందు నెవ్వరేని!
మొదటి తొంబూలమీ వలెముదతకెప్పుడు॥

212

ఉ॥ ఓరిమరాత్తయోరికుడనొత్తమయోవెధవాధవాధమా!
సారములేనియొబ్రతుకుజాబునునింకనుజావవేరనిన్,
మారితినింగగొఱ్ఱియలమందలపండువజేతునంచునే,
నేరమువంక ప్రాసతికినిప్పలపూజలు సేయునిశ్చలు॥

213

గీ॥ భతకనామంబుమానినిపల్కరాదు,
గానబండవెధవ మొండికపైతిండి,
పోతపీఠుగవతవాజప్రేతయంచు!
నిటులమంగళహారతులిచ్చునెప్పుడు॥

214

ఉ॥ రాయనునేడకేగితినిరాయనుజెంతకుజీరజేరవే!
రాయను బల్కుకుంటపోగరాయను ముప్పికినూరి వెంటపో!
రాయను మ్రింగటానికెదిరాయను కావెడునీళ్ళు మోచితే!
రాయను గాళ్ళువట్టగదరాయను జీటికిమాటిమాటికి॥

215

గీ॥ రోగమేమయినరాదేమి బాగుగాను!
సంధిజనియించియై ననుజావవేమి!

కథముచేనై ననీవిష్టుకాలుపురికి,

జేరవేమిరాఛీయంచుజెలగితిట్టు||

216

ఉ|| లద్దిరయెంతకాలమునకాయువుదీయకయీమగండనే,

మొద్దునుగట్టనామెడనుముప్పుగచావెలిసామినెమ్మికి,

దద్దయునంకటంబుగదదగ్ధముజేయుమువీనినంచునే,

ప్రాద్ధునబ్రాద్ధునుంగనును మొక్కులువేలకొలందిచేయుచున్

గీ|| పెక్కుతరములనుండియువెధవలైరి,

మాకులంబుననాఛాటురాకపోయె,

తలబకువువదలకపోయెదై నమెల,

చిన్నచూపుచూచెననుచుజెలగితిట్టు||

218

ఆ|| విడ్డలున్నవారుబిడ్డలగడుగొట్టి,

తిట్టివారుమనసుదీర్చుకొంద్రు,

గొడ్డురాలుగానకోమలియగనినె,

తిట్టికొట్టిమనసుదీర్చుకొనును||

219

ఉ|| తిట్టుచునాపదంబులనుదిన్నగనెప్పుడుబట్టకున్నచో,

గొట్టుచునిపైనిన్నుననుగూరిమినెత్తివిబెట్టకున్నచో,

పెట్టుచుచెప్పెట్టులనువేకువజామానలేవకున్నచో,

నెట్టుచునింటనుండినినునేరమువచ్చినకొంచమైననున్||

220

గీ|| ఈవునచ్చినచిలోకలోనింపుమీర,

పాడుమంగళసూత్రంబుబొరద్రేంపి,

పప్పుబెల్లముగొనివేగవండుగంచు,
గొడ్డులాగుననమతెదయెడ్డెయోరి॥

221

ప॥ ఇట్లు తిట్టినతిట్టు తిట్టకుండ నిత్యవ్రతంబుగా విరామము
లేక తిట్టుచుకొట్టుచు తన్నేకొట్టినాడీ కట్టడియంచు రట్టుసే
యుచు నుపపతులవీసికొని వచ్చిన నానాభరణంబుల గైసే
యుచు భర్తకుమృత్యు సదృశంబై యుండె॥

222

గీ॥ వెలిచవులెన్నుమరిగినవెలదిచెంత
మగడుకాపురమునుజేసిమనగలేడు
దయ్యమొద్దనుబిడ్డలధరణినెందు
మనగనింటిమెకంటిమెనునుజనాధ॥

223

క॥ ఘరీతినాలుమగలున్
వైరంబులతోడనెప్పువనుమతినున్నన్
గారాబుకూతురొక్కతె
వారికిజనియించిమోదవార్నిధిదేల్పెన్॥

224

గీ॥ పిల్లభూమిపయిబడినవెంటవెంట
మూడుకాళ్ళముసలికిచ్చిముడినిపెట్టి
డబ్బులాగవలెనటంచునుబ్బిబేర
ములనుజాటుచాటునచేయమొదలుపెట్టె॥

225

క॥ తనభర్తలబుడిట్టుల
గనికరమెక్కింతలేకకాన్పునునమ్మం

బనిసేయుచునున్నాడని!

మనజోక్తినివెర్రమవినిమండిపడిపతికొ॥

226

క॥ కనియకారయేమిచేసితి!

చెనటీనాయొకలేకశిశువునుఃప్యం!

గనునీపెత్తనమేనా!

యనిపైబడికాళ్ళచేతనటునిటుతన్నెక్॥

227

అ॥ తనివిచనకయంతదండంబురోకలి!

బండలగొనితనదురెండుకరము!

లందుచావుచావుమంచుబిట్టలయంగ!

గొట్టెగొట్టెబట్టిగొట్టిగట్టు॥

228

ఆ॥ గంతుకాలవేసికనికరమొక్కింత!

లేకవాతబెట్టిలేచిపోము!

నీకునెలవులేదునీయబ్బగాడితో!

మొత్తుకొమ్మటంచుమోదెమరల॥

229

వ॥ ఇటులగొట్టంబడిన లబ్ధిండు తనసతీలలామ పాదంబులపై

బడి లేవకకంటనుండి నీశరీరంబునుండి రుధిరంబుదొరగ వ

లపోవుచునిట్టులనియె॥

230

గీ॥ వినుదురాశపత్తనమంకువెలయునెక్క!

భూసురాగ్రణిగూర్తాఖ్యబొల్చుపుడమి!

కష్టవతినాగయతినికాంతగలదు!

నారియన్యోన్యరాగంబుపశమెపాగడ॥

231

ప॥ వారికితొమ్మండుగురు పుత్రికలుగలరాసంతానములో॥232

సీ॥ ఒకదానిమూకవానికినిచ్చెనొకదాని,

నంధునకిచ్చెనుననువుగాను॥

బభిగవరునకొక్కపడతినిచ్చెనునిండు,

వికలాంగునకునిచ్చెవెలదినొకతె॥

కుష్టుగోగునకిచ్చెగోమలినుక్కతె,

నొకదానిపీషించివెకలికిచ్చె॥

పంగునకిడెనొర్తుబాలనుముదమార,

నొకపుత్రిమండునకొననిచ్చె॥

గీ॥ సూచులకొలందిరూకలుసంగ్రహించి

పెండ్లితొడుగట్టినవెనువెంటదోలు॥

బర్రెపడ్డకుగట్టిగావలుపుగట్టి

దోలువిధమునపేరాశధూర్తవరుడు॥

233

ప॥ ఎనమండ్ర పరిణయంబొనర్చి కడపటితొమ్మిదవ పిల్లకు॥ 234

క॥ దంతములురానిపిల్లకు॥

దంతములూడిననరుండెతగజోడంచుక॥

మంతనమునదలపోయుచు॥

గాంతామణితోడనిల్లుగరకరిబలికెక॥

235

సీ॥ పిల్లకారునెలలుచనెవృద్ధధవుని॥

వెదకునమయమువచ్చెనువెలదియేని॥

కీ త్తమెంతకున మ్ముద మెట్టులనిన|

కష్టపతిదానికిమిగులకన్దమిదిని||

236

గీ|| నాకుకాసులపేరునుసయముకొంటి|

వేనియందైనజచ్చినవానికైన|

నిచ్చికొమ్మును సతిమాటకిచ్చమెచ్చి|

దేశదేశములనపుడుతిరుగనానె||

237

గీ|| కడుపుమాంసమున మ్మెడిఘనుడుధూర్తి|

డతడుభార్యనువిడనాడియఖిలదేశ|

ములవెదికిగనెనల్లునిముసలివాని|

నీగలోకానబుండునీక్షించినట్లు||

238

గీ|| నీవునచ్చిననేపెద్దనిమరగొనిన|

పిల్లయిల్లిననిందులోచిల్లిగప్ప|

రాదుకాటికిబోయినప్రాణివగిది|

యనుచురెండుచులుదెచ్చెనల్లునెద్ద||

239

ప|| ఇట్లుధనంబునునల్లుని తనవెంటబెట్టుకొని స్వపురంబు కేరి

వివాహప్రయత్నంబులొసరించి ముదిపెండ్లికొడుకుం బల్లకి

యొక్కుమనిన||

240

క|| కడుముదుకడగుటను నెడలు|

తడబడవడకుచును జేతదండముగొనుచుం|

బుడబుడపల్లకిజతికిల|

బడనప్పడుపండుకోతిపగిదిన్ మెరసెన్||

241

గీ॥ పెండ్లికూతుచిన్నదిగానభీతిచేతి
కుర్రొమొరొలబ్బోయంచుగోలపెట్ట
నపుడుముత్తైదువులులేమయరసిపాత
బోడియమపల్లకినినెక్కెవేడుకలర॥

242

క॥ వారలబరువునవల్లకి
భోసునవంగిపెటపెటనిముత్తునియలుకా
ధారుణిగూలిరిభర్తయు
దారయువెధవయునుబేడతట్టలపగిది॥

243

వ॥ ఆనిమిపంబుననే పెండ్లికొడుకేడుకట్లనవారి నెక్కె పిదప వా
నిభోగంబుల నత్తమామ లనుభవించిరి కాన మనకట్టిదశ
యబ్బసీవేల బేలవై యుందు నామాటవినుమనిన వెర్రమ్మవి
నదయ్యె॥

244

గీ॥ ఇటులలుబ్బుడువెర్రమ్మయీసుతెత్త
పోసలువుచుండగపిట్ట
పోపిల్లిదీర్చెననగపుత్రినియమ
భటులుగొనిజేస్పిరితమడువత్తనమున॥

245

క॥ అకటాపగాలమూటా
గికురించియెటకుజనితెవేదముచేతన్
వికలతబొందితినిచ్చట
పకపకనగుచునుకసారిభాషించె॥

246

- గీ॥ బిడ్డయెడనుగల్గినప్రేమచేత|
 గాదుగానిదానివలనగలుగజోవు|
 సొమ్ముకొరకెవాడెంతయుసొమ్మసిల్లి|
 యకటవిలపించుదశదిశలాలకించు॥ 247
- క॥ తనరూతుగొంచులుబుడస|
 కనికరపుతలంబుజేరగానడువంగం|
 గనివెర్రెమ్మవచించెను|
 జనెదవటకుపిల్లతోడచయ్యననుచు॥ 248
- గీ॥ పెద్దవల్లకాటికిబోదుబిడ్డనచట|
 పెరుగగానుంతుకోన్నాళ్ళప్రేమవీకు|
 మనుచుదానికిబోధించియరిగిశవము|
 బూడ్చేదాదలచినధనముసకుగాను॥ 249
- వ॥ ఖననంబయి సొంతటెంకికి వచ్చిన యనంతరంబ॥ 250
- క॥ దినదినముపిల్లనడిగెడు|
 తనభార్యకుప్రేతభూమిదాచితి ననుచు॥
 వినయంబుగపల్కినిరతి|
 జనుచుండుననుదినమెంచసంభావనకు॥ 251
- గీ॥ అదియుభర్తమాటనునమ్మియూత్తజాత|
 పెద్దవలిలకెలయందుండివెలదియయ్యె|

రామరుద్రునకంచునురంజలంగ,

సాగినపిదపనుకనాడునంధ్యవేళ॥

252

ఉ॥ షారుడొకండుమార్గమునపచ్చుచువెర్రెమయింటిలోపలం

గూరిమిభోజనంబడుగగొట్టుచుతిట్టుచువెళ్ళగొట్టగా

పారకతిన్నెపైనతడుబబ్బినగాగనిపొమ్మటంచుత్పం

గారపుకట్టగొట్టజనకాపురమేడనవల్లకాడనె॥

253

గీ॥ ఆనచనమునువెర్రెమ్మయాలకించి

కూతుకాపురముననుండెకోర్కెనచట

గంటివెళామరుద్రునగారమందు

ననగనేరామరుద్రుండనాత్మభవన

మందునున్నదనివచించెనవనిసురుడు॥

254

గీ॥ అయ్యొనాయననీవాయటంచుజేర

జీరిమ్మహ్మన్నమునుబెట్టచిన్నపట్టి

కేమయినభూషణములున్నవేయనంగ

నత్తబీదవారికెటులమరునగలు॥

255

క॥ అనిపెక్కువిధంబులవే

దనుజోలెనటించిబొంకిదానినగల్గె

కొనిమిన్నందివెసంజనె

గన్నకైతవులేరివలసగాంచరుధనముల॥

256

గీ॥ నెత్తిమూటతోలుబ్బుండునెలవుజేరి
దివ్వలేనికంబముభంగితెరవయుండ
గారణమడిగికొంపనిహ్మారణముగ
గూల్చివేసితివీపంచుగోలబెట్టె॥

257

ఆ॥ ఏడకూతురల్లుడేడచచ్చినపిల్ల
మరలబ్రతుకగలదెమహినినెండు
చాలుచాలుకూతుసాకునమృతిసెంద
యోగమబ్బెసయ్యెయువిదమనకు॥

258

ఆ॥ ముల్లెపొట్టబెట్టిపోసికొంటివెనీళ్ళ
టంచునెత్తిమొత్తుకొంచురొమ్ము
బాదుకొనుచునాల్కబారకొలందిని
లాగికొనుచునంగలార్పెవాడు॥

259

క॥ ఆమాటలువినివెర్రేము॥
భూమంజితిబేర్చియడైబొందినివిడిచెన్
జీమంతైనవెరదొరగి
వ్యామోహంబెట్టికర్తవడయదుజగతిన్॥

260

గీ॥ జ్వరముతోడనెవచ్చెడిచలినిబోలె
నేనునీతోడవచ్చెడినెలతయంచు
వ్యయములోవ్యయముకలిసివచ్చుననుచు
పరుడునివ్వలమీదవన్నుండెవాడు॥

261

గీ॥ వాడునచ్చిదయ్యలయిబట్టినన్ను!
 పీకుచుండుదుగానతద్భీతివచ్చి!
 నాడగరుణింపవేయనగుచుసూర!
 డించిబంచెహరిశ్చంద్రనృపతియపుడు॥

262

శ॥ అనికతనేతరియిక్కతఁ
 జనువైష్ణవగృహసవాలుసాములకెలమి॥
 వినిపించినవారుదనివి!
 చనిచనిరంతందమతమనదనంబులకు॥

263

సర్వమేకాశ్వాసయ,

సంపూర్ణము.

విష్ణుభట్ల సుబ్రహ్మణ్యశర్మ విరచితము.